

Spesielle miljøtiltak i jordbruket (SMIL)

Strategi for Gjesdal kommune 2024 – 2032

Vedtatt av kommunestyret 16.09.2024

Bakgrunn

Tilskudd til spesielle miljøtiltak i jordbruket (SMIL) er midler som årlig bevilges via jordbruksavtalen og landbrukets utviklingsfond (LUF).

Forskrift om tilskudd til spesielle miljøtiltak i jordbruket regulerer tilskuddsordningen. I forskriftens § 1 er det bestemt at det skal utarbeides lokale målsetninger og strategier for ordningen. Videre er det i § 8, andre ledd beskrevet at vi skal fastsette overordnede retningslinjer for prioritering av søknader. At slike retningslinjer skal utarbeides i dialog med statsforvalteren og næringsorganisasjonene i jordbruket lokalt.

Tilskudd kan innvilges foretak som oppfyller vilkårene i forskrift om produksjonstilskudd og avløsertilskudd. Tilskudd kan også innvilges eier av landbrukseiendom dersom det foregår en produksjon på landbrukseiendommen som oppfyller vilkårene for tilskudd etter forskrift om produksjonstilskudd og avløsertilskudd i jordbruket.

Denne strategien skal gi en beskrivelse av lokale miljømessige behov og utfordringer slik at vi kan gjøre en best mulig målrettet prioritering av tilskuddet.

Overordnede føringer

Tilskuddet er statlige midler som blir overført til kommunene. Kommunene forvalter tildelte midler ut fra sine lokale utfordringer og prioriteringer. Statsforvalteren i Rogaland tildeler den økonomiske rammen, behandler søknader om dispensasjon og er klageinstans for kommunale vedtak.

- Kommuneplan for Gjesdal kommune (2019 – 2030)
- Klima- og miljøplan for Gjesdal kommune
- Landbruksplan for Gjesdal kommune (2018-2021)
- Kulturminneplan for Gjesdal kommune (2012-2020) (under revidering mai 2024)
- Regionalplan for vannforvaltning 2022-2027
- Regionalplan for landbruk i Rogaland (2011).
- Meld. St. 11 Strategi for auka sjølvforsyning av jordbruksvarer og plan for opptrapping av inntektsmogleighetene i jordbruket
- Meld. St. 14 Natur for livet.
- SEFRAX-registeret (landsdekkende register over eldre bygninger og andre kulturminne).
- Askeladden (kulturminnedatabase).
- Naturbase (Miljødirektoratet).
- Temakart-Rogaland

Regelverk

Utarbeidelse av strategien og tilskuddsordninger er hjemlet i «Forskrift om tilskudd til spesielle miljøtiltak i jordbruket» §§ 1 og 8.

Kommunen har rettleidnings- og tilretteleggingsansvar og er vedtaksmyndighet for alle søknader om SMIL tilskudd. Statsforvalteren har blant annet ansvar for å legge til rette for at kommunene har gode rutiner i sin saksbehandling, behandler søknader om dispensasjon og er klageinstans på kommunale vedtak.

I brev fra Statsforvalteren i Rogaland datert 12.03.2024 står det følgende

«Statlig styringsrett – ikke lokalpolitisk skjønn:

Landbruks- og matdepartementet har delegert vedtaksmyndigheten for en rekke statlige tilskudd til kommunene. Delegeringen er gjort i samråd med Kommunal- og

distriktsdepartementet, og er hjemlet i jordloven og skogbruksloven. Krav til forvaltningen av tilskuddene er nærmere regulert i forskrifter. Tilskuddene bevilges over statsbudsjettet, og er statlige midler. Det betyr at forvaltning av disse ordningene er underlagt statlig styringsrett. Kommunen kan derfor ikke utøve lokalpolitisk skjønn i behandling av tilskuddssakene. Det betyr også at klager på enkeltvedtak som gjelder tilskuddsordninger på landbruksområdet ikke skal behandles politisk før eventuell oversending til Statsforvalteren.»

Følgende lovverk gjelder:

- Jordloven
- Forskrift om tilskudd til spesielle miljøtiltak i landbruket.
- Rundskriv 2021/18 Forskrift om tilskudd til spesielle miljøtiltak i jordbruket – kommentarer til regelverk
- Rundskriv 2021/29 Spesielle miljøtiltak i jordbruket (SMIL) – saksbehandling

Prosessen

SMIL strategien er en videreføring av eksisterende SMIL - strategi som ble utformet i forbindelse med landbruksplanen i 2018. Denne revideringen tar inn endringer i regelverk og regionale tilpasninger.

Strategien er blitt utformet i samarbeid med Gjesdal bondelag og Statsforvalteren i Rogaland.

Tiltaksstrategien gjelder for 8 år, men kan revideres tidligere, hvis regelverket for SMIL ordningen endres, eller det skulle komme nye føringer.

Fakta om jordbruket, kulturlandskapet og vannforekomster i kommunen

Kort om landbruket i Gjesdal kommune:

I 2024 er det 140 aktive jordbruksforetak som søker produksjonstilskudd i Gjesdal kommune. Hovedproduksjoner i kommunen er melk, storfe og sau, men kommunen har også fjørfe- og svineprodusenter.

Jordbruksarealet i kommunen er ca. 56 000 dekar. som fordeler seg på 18 532 dekar fulldyrka, 458 dekar overflatedyrket og 36 819 dekar innmarksbeite. Så å si alt jordbruksarealet blir nyttet til grovfôrproduksjon.

Det er store utmarksressurser i kommunen og det hentes store førmengder i utmarka gjennom beitebruk. Tall fra søknad om produksjonstilskudd i jordbruket viser at det sommeren 2023 var ca. 25 000 sauer, lam og geiter som gikk mer enn 16 uker på beite. Ca. 5 100 melkekyr, ammekyr og øvrige storfe som gikk mer enn 16 uker på beite. Det ble søkt tilskudd til ca. 2 300 melkekyr, ammekyr og øvrige storfe og ca. 16 000 sauer, lam og geiter som gikk på utmarksbeite. Det store antallet dyr på beite sørger for at vi har et flott og åpent kulturlandskap, samt at kommunen har så mye kystlynghei og naturbeitemark.

Kulturlandskapet i Gjesdal kommune

Gjesdal kommune har et varierende og stedvis spesielt vakkert landskap. Dette beskrives godt i Rogaland Fylkeskommune sin rapport Vakre landskap i Rogaland. I den sørvestlige delen er det kartlagt og beskrevet et nasjonalt vakkert landskap som strekker seg fra Lima til Gjesdal og Ravndal, beskrevet som: «*Limavatnet med omkringliggende landskap er et område med varierte terrengformer og en særpreget kvartærgeologi. Karakteristiske og*

avrundede høydedrag med myrer, vatn, skogteiger, en rekke tradisjonelle kulturmarkstyper og kulturminner gjør området variert.» Dette landskapet går i nordøst over i et fjordlandskap med Maudal, Dirdal og Frafjord. Gloppedalen, med Byrkjedal, Gilja og Vinjavanet, er også kartlagt som nasjonalt vakkert landskap. Frafjord er registrert som regionalt vakkert landskap. I denne delen av kommunen er det blankskurte fjellplatå med bratte og delvis skogkledde fjellsider som går over til jordbruksarealer i dalbunnen. Bevarte randsoner med vegetasjon mot vassdragene og spredt gårdsbebyggelse gir et variert kulturlandskap. I den sørlige delen av kommunen, fra Edland til Søyland har vi et landskap preget av lavhei.

I dette landskapet er det mange forskjellige og viktige elementer. Mange ulike naturtyper, fornminner og nyere tids kulturminner med både bevaringsverdige bygg og steingjerder.

I de sørlige delene av kommunen, fra Edland til Søyland, er det kartlagt en hel del utvalgt naturtype kystlynghei. Her finner en også kommuneblomsten klokkesøte som i Rødlista er registrert som sårbar.

En annen utvalgt naturtype som er i Gjesdal kommune, er naturtypen hule eiker. Forskrift om utvalgte naturtyper etter naturmangfoldloven § 3 definerer utvalgt naturtype hul eik: «Med hule eiker menes eiketrær som har en diameter på minst 63 cm, tilsvarende omkrets på 200 cm, samt eiketrær som er synlig hule og med en diameter på minst 30 cm, tilsvarende omkrets på minst 95 cm. Diameter og omkrets måles i brysthøyde (1,3 m) over bakken. Synlig hule defineres til å være eiketrær med et indre hulrom som er større enn åpningen og der åpningen er større enn 5 cm". Unntatt er hule eiker i produktiv skog.»

Rødlista og artskart viser at det er mange rødlistearter som har tilknytning til jordbruket i Gjesdal kommune: Klokkesøte (sårbar), solblom (sterkt truet), kysthumle (nær truet), vipe (kritisk truet), storspove (sterkt truet), og ask (sterkt truet).

Andre viktige naturtyper som Gjesdal kommune har et særlig ansvar for, og som er på Rødliste for naturtyper er kystlynghei (sterkt truet), semi-naturlig eng (sårbar), terrengdekkende myr (sårbar) og nedbørsmyr (nær truet).

Det er også en del fremmedarter som må bekjempes. Fremmedartlista har oversikt over dette. I Gjesdal kommune er det særlig parkslirekne (svært høy risiko), sitkagran (svært høy risiko), hagelupin (svært høy risiko), gyvel (svært høy risiko), rynkerose (svært høy risiko) og platanlønn (svært høy risiko) som må bekjempes.

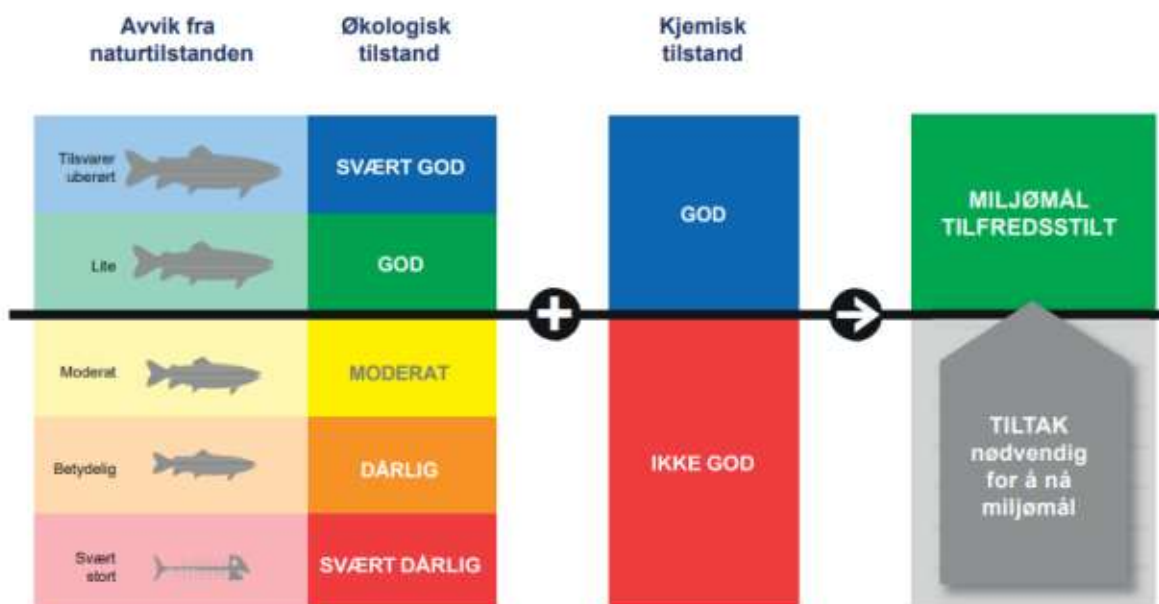
Det kan brukes SMIL tilskudd til å restaurere natur og for å kunne skjøtte natur, f.eks. nye gjerder i kystlynghei, til rydding av skog og bekjempelse av fremmedarter.

Om vannmiljø og vannforekomster i Gjesdal kommune

Gjesdal kommune har mange og store vassdrag. Bjerkreimsvassdraget, Figgjovassdraget, Frafjordvassdraget, Håvassdraget og Orrevassdraget er alle verna vassdrag. I tillegg har en Oltedalsvassdraget og Dirdalsvassdraget. Alle vassdraga blir påvirket. Det er flere faktorer som påvirker vassdraga og vannkvaliteten, men langtransportert forurensing, avrenning fra jordbruk, urban utvikling, avløpsvann, industri, fiskeri- og akvakultur og vannkraftreguleringer er de største påvirkningsfaktorene.

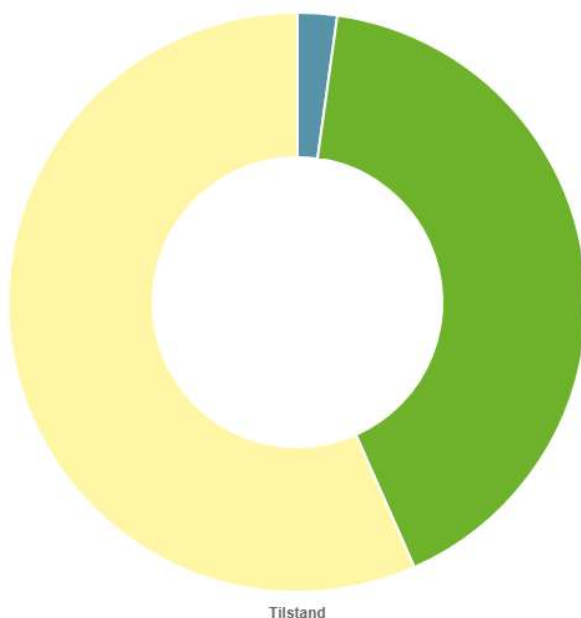
Regionalplan for vannforvaltning har definert tilstand og mål for hver vannforekomst i vannregion Rogaland. Fra *svært god* til *svært dårlig*. Det må gjøres tiltak for å forbedre vannkvaliteten der den er *moderat* til *svært dårlig*. Det må videre sikres at *god* vannkvalitet blir opprettholdt.

Miljøtilstand- og miljømål-klassifisering

Figur 1 klassifisering av miljøtilstand og miljømål i vannforskriften. Figuren er hentet fra klassifiseringsveilederen (Miljødirektoratet, 2018).

I kommune faktaark i vann-nett ser vi status for alle vannforekomstene i kommunen.

Figur 2 Utklipp fra vann- nett. Figuren viser økologisk tilstand for alle vannforekomster i Gjesdal kommune. 57 % av vannforekomstene er moderat. 40,4 % er i god økologisk tilstand. 2,2 % er i svært god tilstand.

«Økologisk tilstand alle overflatevann» viser at 77 vannforekomster er i moderat økologisk tilstand, vist i gul farge i figur 2. 59 vannforekomster er i god og svært god økologisk tilstand.

Det er vannkraft, langtransportert forurensing og flomvern som er de største påvirkningsfaktorene.

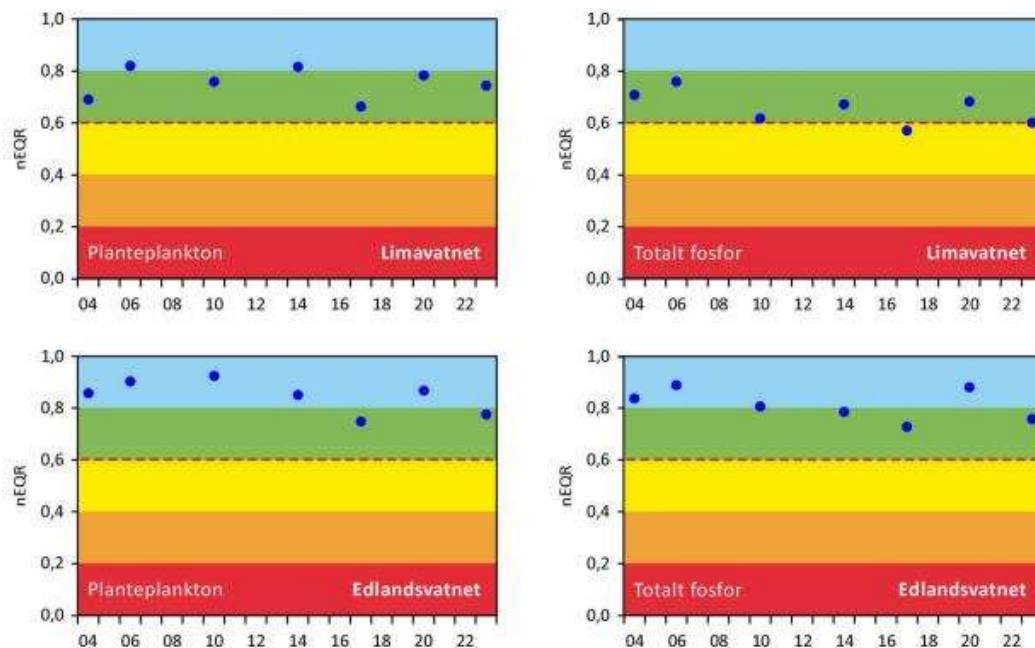
Jordbruk blir oppgitt til å være middels påvirkningsfaktor for 23 vannforekomster og liten grad for 53 vannforekomster.

I Frafjord og Dirdal er det hovedsakelig sur nedbør som gir moderat vannkvalitet. Frafjordvassdraget blir kalket. Dirdalsvassdraget og Oltedalsvassdraget er kartlagt som sterkt modifisert vassdrag som følge av vannkraft. Det er likevel satt krav om at også disse skal ha god tilstand. Det er dokumentert behov for habitatforbedrende tiltak i flere av

sidebekkene til både Frafjordåna, Dirdalsåna og i Figgjovassdraget¹²³.

Tidligere har Limavatnet og Edlandsvatnet vært i *moderat* tilstand. Nå er begge vatna i *god* tilstand, men vi må fortsette å jobbe for at de ikke forringes, jamfør vannforskriften § 4.

Flere av tilførselsbekkene til Limavatnet og Edlandsvatnet er i *moderat* tilstand⁴ og vi må gjøre tiltak for å heve tilstanden til god.

Figur 33 Utlipp fra [Norce rapport 1-2024 Overvåking av innsjøer og elver i Jæren vannområde 2023](#). Figuren viser tilstanden for planteplankton og total-fosfor i Limavatnet og Edlandsvatnet i perioden 2004 – 2023. Vi skal være oppmerksomme på fosfornivået i Limavatnet som ligger på grensen mellom god og moderat.

For Orrevassdraget og Figgjovassdraget er det utarbeidet tiltaksplaner 5. I disse er det beskrevet mange tiltak en kan gjennomføre for å forbedre vannkvaliteten. Det kan brukes SMIL tilskudd til å gjøre tiltak for å forbedre vannkvaliteten.

Om klimagassutslipp fra jordbruket

I 2018 utgjorde husdyrgjødsel 77 % av de totale ammoniakkutslippene i Norge. Storfe bidrar med mesteparten og melkeku utgjør halvparten. Gris og sau bidrar, i tillegg til hest og fjørfe. Det er særlig ved nedbrytning av urea i urin at det dannes ammoniakk. Største utslippskilden er fra spredning av husdyrgjødsel, deretter fra husdyrrom og lager.

For fjørfe dannes det ammoniakk ved at urinsyre hydrolyserer. Et tiltak kan derfor være å redusere vanninnholdet og tørke gjødsla, og tørr lagring av gjødsla. Dette kan bidra til en utslippsreduksjon på 60 - 70 %. I Gjesdal kommune er det seks jordbruksforetak som driver med fjørfe. Alle lagrer gjødsla under tak.

Fra bløtgjødse lager blir det i tillegg til ammoniakk dannet både lystgass og metan. Lystgass blir dannet i bløtgjødsel dersom det kommer luft til. Nitrifikasjons- og denitrifikasjonsprosesser i skorpe eller flytedekke gir utslipp av lystgass. Ammoniakk

¹ [Ecofact rapport 43, Kartlegging av sjøørret i Høgsfjorden og omegn](#)

² [Norce Notat 07/2020, Befaring og tiltaksanalyse for sidebekker og sideløp i Frafjordvassdraget](#)

³ [Ecofact rapport 921, Tiltaksanalyse av sidebekker i Dirdalselva](#)

⁴ [Norce rapport 2-2023, Overvåking av innsjøer og elver i Jæren vannområde 2022](#).

⁵ [Ecofact rapport 687, Helhetlig tiltaksplan for Figgjovassdraget, Rogaland](#)

fordamper mer til høyere pH i gjødsla og ved høyere temperatur. Metan dannes når organisk materiale brytes ned uten tilgang på oksygen. Det er metanutslipp som betyr mest målt i CO² ekvivalenter. Til varmere det er, til mer metan dannes. Ved å holde temperaturen under 20 C reduseres utslipp av ammoniakk og metanproduksjonen reduseres betydelig. En kan grave ned gjødseltanken, eller sørge for å ha gjødseltanken i mest mulig skygge. (Ebbesvik, 2021, s. 42).⁶

I kommunen er det totalt 17 svineprodusenter, men det er kun en svineprodusent som har gjødselrundkumme, og denne er det alt tak over. Det er ellers ca. 11 gjødselrundkummer i kommunen som hovedsakelig brukes til lager for storfegjødsel. Her kan kommunen stimulere til tak over gjødselkummen ved å informere om kommunens SMIL tilskuddsordning. Tak over gjødselkum vil både gi mer lagerplass, men kan også bidra til å redusere utslipp av metan.

Det kan brukes SMIL tilskudd til tiltak som bidrar til å redusere klimagassutslipp fra jordbruket.

Figur 44 På beite med utsyn ut mot dyrka jord og skoglier på Gilja

⁶ NORSØK RAPPORT, VOL. 6, NR. 9, 2021. [Klimagassutslipp fra utendørs lager for bløtgjødsel fra storfe.](#)

Mål og tiltak for kulturlandskapet og vannforekomster

Restaurering av natur: I Gjesdal kommune sin Klima og miljøplan⁷, datert 08.04.2024, står det beskrevet følgende målsetning i punkt 2 c: «*Et representativt utvalg av naturen i Gjesdal skal tas vare på for kommende generasjoner. Minst 30 % av landarealet i Gjesdal være vernet og 30 % av ødelagt natur skal være rehabilitert innen 2030*»

30 % av ødelagt natur skal være rehabilitert innen 2030. Landbruksnæringen er den viktigste aktøren i dette restaureringsarbeidet. Det er landbruksnæringen som eier og forvalter arealene, og som kan hjelpe til å restaurere naturen. SMIL tilskudd kan være viktig økonomisk bidrag.

Tilskudd til planleggings- og tilretteleggingsprosjekter (§4)⁸

Det kan innvilges tilskudd til prosjekter som leder fram til planer for konkrete tiltak som nevnt i § 5. For å få til en mer helhetlig og samordnet miljøinnsats, og for å bidra til prosesser som sikrer bredest mulig involvering og forankring i arbeidet med spesielle miljøtiltak, kan det gis tilskudd til planleggings- og tilretteleggingsprosjekter.

Det kan innvilges engangstilskudd med inntil 100 % av godkjent kostnadsoverslag.

Tilskudd til kulturlandskapstiltak (§ 5, første setning)⁹

«Det kan innvilges tilskudd til gjennomføring av tiltak som ivaretar natur- og kulturminneverdiene i kulturlandskapet.»

Biologisk mangfold, trua natur, utvalgte naturtyper og prioriterte arter.

Det kan gis tilskudd til tiltak som ivaretar biologisk mangfold og truet natur som utvalgte naturtyper, truede naturtype og arter. Dette kan f.eks. være å restaurere myr og kystlynghei.

Restaurering av myr

Myr renser vann, demper flom, demper tørke, tar opp karbon, lagrer karbon og er levested og hjem for mange planter og dyr. Myr som naturtype er en truet naturtype, jamfør rødlisten for naturtyper.

Det gis årlig RMP tilskudd til skjøtsel av myr som ligger inntil jordbruksareal (300kr/dekar). Det kan ikke gis RMP tilskudd til myrer hvor det tidligere er gjort inngrep som f.eks. grøfter og kanaler. Restaurering av myr innebærer å tilbakeføre menneskepåvirket myr til naturlig tilstand gjennom tetting av grøfter, heving av grunnvannstanden og gjeninnføring av myrvegetasjon.

Det må utarbeides en prosjektbeskrivelse av tiltaket før tiltaket kan gjennomføres. En slik prosjektbeskrivelse kan støttes med 100 % tilskudd. Restaureringsarbeidet kan støttes inntil 70 %.

⁷ [Klima- og miljøplan, vedtatt av kommunestyret i sak 11/24, 08.04.2024](#)

⁸ [Forskrift om tilskudd til spesielle miljøtiltak i jordbruket § 4](#)

⁹ [Forskrift om tilskudd til spesielle miljøtiltak i jordbruket § 5](#)

Restaurering av kystlynghei

I vårt område er særlig kystlynghei en karakteristisk og svært verdifull naturtype som det må gjøres tiltak for å ta vare på. Det gis RMP tilskudd til å brenne kystlynghei (400 kr/dekar).

Tilskudd gjennom SMIL ordningen er svært viktig for å restaurere kystlynghei som er i ferd med å gro igjen, og det har de siste åra vært flere prosjekt i kommunen for å restaurere kystlynghei med støtte fra SMIL.

Slik støtte kan for eksempel gis til rydding, brenning, gjerde, utarbeidelse av en skjøtelsesplan eller til kurs i lyngbrenning. Støtte blir gitt som engangstilskudd. Her blir kartlagte arealer med verdiklasse A, B eller C i Naturbasen prioriterte. Arealer i tilknytting til kartlagte arealer kan prioriteres om de kan tilbakeføres.

Lynghei bør brennes når lyngplantene har blyanttykke greiner, eller ved 15 års mellomrom. For å få til kontrollerbar lyngbrenning og unngå skogbrann, må det sikres at ikke uønsket antennelse og spredning skjer: Områdets ytterpunkter og andre utsatte områder må sikres ved å fjerne vegetasjon og lage branngater.

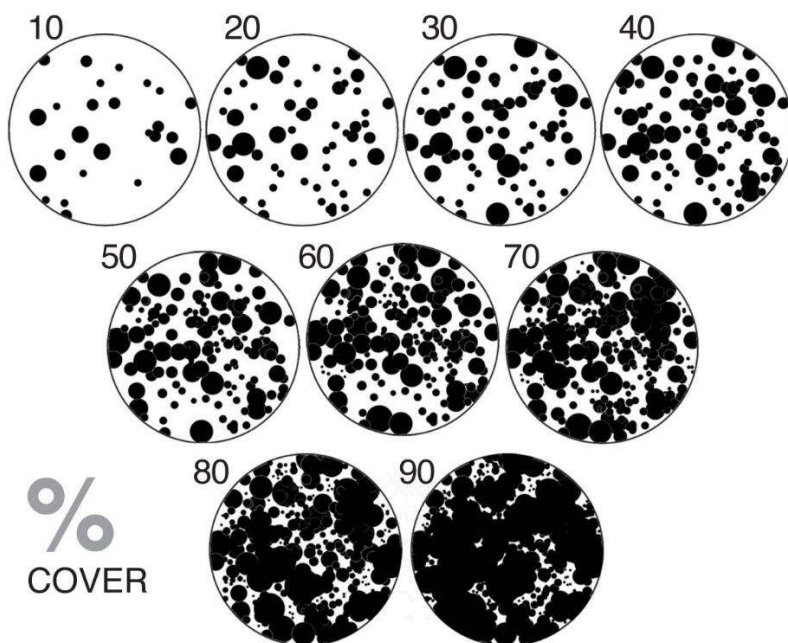
For å ta vare på biologisk mangfold i kystlyngheia bør det ikke brennes større flater enn 100 dekar, eller maksimalt 300 dekar over en 3 årsperiode. Det må stilles andre nødvendige vilkår i forhold til løyvet.

For rydding av treoppslag og einerkratt i kartlagte naturtyper eller i verna områder brukes følgende tidsmal for å kunne estimere et kostnadsoverslag etter oppmåling av areal i kart:

Aktivitet	Timer /dekar
Rydde lett tilgrodd terreng: hogge einerkratt og bjørketreoppslag, og rydde i hauger. Vegetasjonsdekningsgrad ca. 0-20%	1 time / dekar
Rydde tilgrodd terreng: hogge einerkratt og bjørketreoppslag, og rydde i hauger. Vegetasjonsdekningsgrad ca. 20-70%	5 timer / dekar
Rydde tett tilgrodd terreng: hogge einerkratt og bjørketreoppslag, og rydde i hauger. Vegetasjonsdekningsgrad 70-100%.	10 timer / dekar
Brenne kystlynghei	0,75 timer/dekar

For å komme frem til prosent vegetasjonsdekke kan en bruke figur 5 og sammenligne områder i flyfoto.

Dersom det brukes innleid hjelp som f.eks. brannmannskap eller andre profesjonelle, kan kostnadsgrunnlag fra disse brukes.

Figur 55 NIBIO sin figur for % dekning av trær på beite. Figuren er til hjelp ved vurdering av tilgrodd terreng

Pollinerende insekter

Det kan gis tilskudd til pollinatorvennlige tiltak. Organisasjonen La humla suse har utarbeidet en Humleplan for Gjesdal kommune. Hos oss er det særlig kysthumla og gresshumla som er truet.

Gjengroingen av kystlynghei er noe av det viktigste som truer kysthumla. Det kan gis tilskudd til tiltak som reduserer humlenes tilbakegang. Eks etablering av kantsoner som åkerholmer, skogkanter og langs veier - områder som i utgangspunktet kan være utfordrende å dyrke på, men som kan bli omgjort til «pollinatorparadiser».

	
Kysthumle, nær truet (Kilde: artsdatabanken, foto Arnstein Staverløkk)	Gresshumle (Kilde: artsdatabanken, foto Arnstein Staverløkk)

Fjerning av fremmede skadelige arter

Fjerning av fremmede skadelige arter i jordbrukets kulturlandskap kan være et eksempel på tiltak som kan ivareta eller gi økt biologisk mangfold. Ved for eksempel bekjempelse av [parkslierekne](#) nære vassdrag. For denne arten er gjentatt bruk av plantevernmiddel den beste måten å fjerne arten. Parkslierekne er ofte langs vassdrag. Før en kan gjennomføre slike tiltak langs vassdrag må en innhente tillatelse fra Mattilsynet og Statsforvalteren i Rogaland ([vri § 11](#)). I tillegg skal all bruk av plantevernmidler dokumenteres, jf. § 3 tredje ledd.

Friluftsliv og tilgjengelighet

Tiltak i forbindelse med ferdselsårer og turstier blir vurdert i nært samarbeid med kommunens kulturavdeling. Det kan gis støtte til å opparbeide turveger, parkeringsplasser mv. med det som formål å fremme allmennheten sin opplevelse av kulturlandskapet. Det kan også gis støtte til å bygge grunder og gjerdeklyverer for å lette tilkomst og hindre ulemper for gårdsdrifta. Tiltak som fører til sammenhengende løyper som går på tvers av landbrukseiendommer og som involverer flere grunneiere blir prioriterte.

Kulturmiljø

Fornminner og kulturmiljøer

Fornminner (kulturminner eldre enn 1537) er det mange av i Gjesdal kommune. Noen områder er lite tilgjengelige for allmennheten. Slike områder kan en tilrettelegge for ferdsel og informasjon. Kulturminneplanen har pekt ut 9 større fornminnefelt som kommunen ønsker å prioritere: Ravndal, Røyseland, Homsland, Øygarden, Kjerheiberget, Fodnabergheia, Moen, Frøyland og Lindland. Aktuelle tiltak en kan løyve SMIL midler til kan være:

- Kyndig rydding av samtlige fornminnefelt
- Skilte samtlige fornminnefelt
- Utarbeide skjøtselsplan for samtlige fornminnefelt i samråd med grunneiere
- Opparbeide og merke parkeringsplass i nærheten av Øygarden
- Merke parkeringsplass på Røyseland, Homsland, Kjerheiberget, Fodnabergheia, Moen, Frøyland og Lindland.

Restaurering av nyere tids kulturminner

Nyere tids kulturminner i kommunen er vist i [Kulturminneplan for Gjesdal kommune \(2012-2020\)](#). Kulturminneplanen er i 2024 under revisjon. Tiltak som er tatt med i kulturminneplan og er klassifisert som SEFRAK A eller B har prioritet ved tildeling av midler, men andre tiltak kan også være aktuelle å støtte. Fra 2016 gis det ikke tilskudd til bygninger som er fredet etter lov om kulturminner. I tillegg til bygg i kulturminneplanen har Foreningen for stølsliv og friluftsliv i indre deler av Gjesdal kartlagt mange støler i kommunen. Det kan gis støtte til restaurering av eksisterende stølsbygg, men det kan ikke gis tilskudd til gjenreising av stølsbygg.

Ved tildeling av SMIL midler til bygninger vist i kulturminneplanen må det settes følgende vilkår: Skift så lite som mulig. Bevar konstruksjonsmåter. Bruk god materialkvalitet. Bruk høvlet panel. Behold originale vinduer. Bruk riktig belistning. Bruk tradisjonell taktekking.

For bygninger gjelder ordningen bare utvendige tiltak. Det er her bare mulig å gi støtte til restaurering av utvendig vedlikehold, vinduer og dører. Oppbygging av næringsvirksomhet blir ikke støttet. Normalt vedlikehold av bygninger som er i bruk, blir ikke støttet. Ved vedlikehold kan merkostnader med å tilbakeføre bygningen til opphavelig utseende støttes. Kulturavdelingen og Rogaland fylkeskommune skal involveres i prosessen og vilkår satt av dem skal etterfølges. Det kan ikke bevilges tilskudd til gjenreising av bygg.

Kulturminner er mer enn bygninger. De omfatter også mindre konstruksjoner og anlegg som, smier, bakstehus og potetkjellere. Dette er kulturelementer som det er registrert mange av i Gjesdal. Det kan gis SMIL – tilskudd for istandsetting av disse.

Istandsetting av kulturminne kan støttes med 35 % av godkjent kostnadsoverslag. Maksimalt kr 75 000 til enkelt prosjekt. Kun ett tilskudd per bygg. Arbeidet må gjøres i samråd med kulturminnemyndighet.

Steingjerder

Det kan gis støtte til å restaurere gamle steingjerder. Steingjerder som er visuelt viktige element i landskapet, har prioritet. Det kan ikke gis støtte til nye steingjerder og steingjerder rundt tun vil heller ikke kunne få støtte. Det settes vilkår om 30 cm fundament (gardfar), samt at det ikke brukes større stein enn 500 liter / 0,5 m³. Normal høyde 80 – 120 cm.

Restaurering av steingjerder kan støttes inntil 35 % av godkjent kostnadsoverslag, maksimal støtte 75 000.

Andre tiltak

Fjerning av piggråd

Fjerning av piggråd på Gilja. Foto: Torben Gilje

Det kan gis tilskudd til fjerning av piggråd. Tilskuddet kan ikke overstige 70% av kostnad. Veiledende satser for tilskudd i 2024 er av statsforvalteren satt til 10 kr/lm gjerde hvor piggråd fjernes, pluss 5 kr/lm gjerde hvis det settes opp ny topptråd (Estimert totalkostnad er 14,5 kr/lm og 21 kr/lm). Antall meter piggråd som skal fjernes må måles opp i kart. Ved anmodning om utbetaling må timeliste dokumentere kostnaden.

Tilskudd til forurensningstiltak (§ 5, andre setning)

«Det kan også innvilges tilskudd til gjennomføring av tiltak som bidrar til å hindre eller redusere forurensning eller risikoen for forurensning fra jordbruket.»

Avrenning til vann (fra rundskriv: Utbedring og supplering av hydrotekniske anlegg, erosjonssikring av elve- og bekkekanter, flomdempende tiltak mm, fangdammer, andre økologiske rensetiltak, miljøplantinger og andre tiltak).

Vannforekomster som i nettsiden vann - nett er vist med økologisk tilstand moderat eller dårligere skal prioriteres. Tiltak som er beskrevet i tiltaksplan for Figgjovassdraget og Orrevassdraget skal prioriteres. Videre skal tiltak som beskrives i fagrapporter utarbeidet i forbindelse med vannforvaltningsarbeid prioriteres. Vannområdekoordinatorer i vannområdene Jæren og Ryfylke vannområde og prosjektledere i frivillige tiltak i landbruket er viktige samarbeidspartnere.

Det er bygget en del renseparker i kommunen som må renskes eller restaureres. Det kan gis SMIL tilskudd til å renskes eller restaurere disse.

Ved planlegging og bygging av nye renseparker blir det lagt vekt på kostnadseffektivitet (kg fosfor renses) og plassering. Plassering som favner større områder med hovedsakelig fulldyrka areal, har første prioritet. Nedbørsfelt må likevel ikke være for store. Plan må være utarbeidet av egnet foretak. Tiltaket må ikke bli et vandringshinder.

Etablering av dammer for å øke biologisk mangfold blir prioritert i område med mye fulldyrka areal. Åpning av lukkede kanaler/grøfter og «bredding» (legge bekkekanter med en helling 1:3) av steinsatte kanaler har en positiv effekt blant annet med hensyn til biologisk mangfold og økt mulighet for rensing av næringsstoff og partikler i avrenning fra landbruket.

Renseparker, dammer for biologisk mangfold og fangvoller kan støttes med inntil 70% av godkjent kostnadsoverslag.

Tiltak i vassdrag krever tillatelse etter forskrift om fysiske tiltak i vassdrag. For lakseførende strekninger er Statsforvalteren i Rogaland myndighet. For andre vassdrag er Rogaland fylkeskommune myndighet.

Tilskudd til beplantning av kantsoner langs vassdrag er prioritert tiltak og kan støttes inntil 70% av kostnaden. Det settes vilkår om at det skal brukes stedeegne busker og trær som med sine blomster gir mat for pollinerende insekter.

I rundskriv 2021/18 Forskrift om tilskudd til spesielle miljøtiltak i jordbruket – kommentarer til regelverk leser en blant annet følgende «Det kan også være aktuelt med tiltak for å redusere eller hindre avrenning fra husdyrgjødsel i utekveer og samleplasser for beitedyr, avrenning fra rundballer m.m. Det bør imidlertid være tiltak med tilknytning til eksisterende driftsbygning eller driftsopplegg. Ved vurdering av søknader som gjelder bygningstekniske tiltak må det i særlig grad skilles mellom vanlig jordbruksdrift og hva som kan betraktes som spesielle miljøtiltak, og som det kan gis tilskudd til etter denne forskriften.»

Lagerplass for grasballer

Plassering av grasballer langs vassdrag er en velkjent utfordring i Gjesdal kommune. Grasballer er ikke helt tette og lekker silosaft. 1 liter silosaft er nok til å forurense 5 m³ vann, og gir lammehaler i vassdraga. Lammehalene er kolonier av mikroorganismer, og er et typisk tegn på organisk belastning. Silosaft inneholder organiske syrer, sukker og proteiner mv. der

mye av det organiske stoffet er lett omsettelig. Nedbrytingen krever mye oksygen, og er skadelig for fisk og anna liv i vassdraga.

Opparbeidelse av lagerplass for rundballer i tilknytning til eksisterende driftsbygning, som ikke fører til forurensing av silosaft vil prioriteres. Vær obs på drenerør m.m.

Støtte gis i 2024 opp til maksimalt kr 20 000.

Algeblomst i Limavatnet. Foto: Gjesdal kommune

Utslipp til luft og tiltak i forbindelse med plantevernmidler (fra rundskriv: dekke over eksisterende gjødsellager og rensetiltak for å redusere tap av plantevernmidler.)

Tak til gjødselkummer og gjødsellager:

Tak/dekke på eksisterende gjødsellager med minst 10 måneder lagerkapasitet. Maksimalt samlet tilskudd på 35 %, avgrenset til maksimalt kr. 150 000 ¹⁰.

¹⁰ Statsforvalteren i Rogaland, brev datert 15.01.2024 Tildeling av tilskotsrammer for 2024 for - SMIL - dreneringstilskot - UKL

Prioritering

Tiltaksgruppe	Hovedtyper tiltak	Prioritering	Tildelte midler fordeles tilnærmet	Maksimalt tilskudd
Planleggings- og tilretteleggings tiltak	Planleggings- og tilretteleggingstiltak	1	10 %	100 %
Forurensings tiltak avrenning til vann og vassdrag	Etablering av: kantvegetasjon, dammer for biologisk mangfold, rensепarker, vedlikehold av rensепarker, bredding av steinsatte kanaler, åpne lukka bekker, habitat forbedrende tiltak m.m.	2	35 %	70 %
Forurensings tiltak - utslipp til luft	Permanent dekke over eksisterende gjødselkummer for å redusere utslipp av ammoniakk og klimagasser	5		Inntil 35% maks. 150 000
Kulturlandskaps tiltak – naturmangfold	Tiltak for å ivareta og fremme trua natur, utvalgte naturtyper og prioriterte arter	3	35 %	inntil 70 %
	Fjerning av fremmede, skadelige arter			inntil 100%
Kulturlandskaps tiltak – fjerning av piggråd	Fjerning av piggråd	4	20 %	10 – 15 kr / lm gjerde ¹¹
Kulturlandskaps tiltak – friluftsliv og tilgjengelighet	Etablering, utbedring, rydding og vedlikehold av stier og turveier m.m i jordbruksarealer	6		inntil 70 %
Kulturlandskaps tiltak – kulturminner og kulturmiljøer	Restaurering av verneverdige bygninger, kulturmiljøer og steingjerder	7		inntil 35 %, maks. 75 000

Tabell 1: prioritering og tilskuddssatser for SMIL midler i Gjesdal kommune 2024 – 2032. Tilskudd løyves basert på et godkjent kostnadsoverslag.

¹¹ 15 kr/ lm hvis det skal settes opp nytt gjerde.

Presiseringer

Andre tiltak som kommer inn under formålet i forskrift om tilskudd til spesielle miljøtiltak i jordbruket, kan også være aktuelle. Støttenivået er veiledende. Fordelingen mellom ulike tiltaksgrupper kan fravikes, slik at samlet tilskuddspott kan nyttes fullt ut.

Tilskudd tildeles etter kalkyle og blir utbetalt etter dokumenterte kostnader. For egeninnsats må det føres timelister.

Veiledende satser for eget arbeid/utstyr	
Eget arbeid	400 kr/time
Eget arbeid m/motorsag/ryddesag	450 kr/time
Fører + traktor/ATV med redskap	800 kr/time
Person + gravemaskin	1 000 kr /time

Frister og behandling

- Det er to søknadsfrister i året: 01. juni og 01. oktober. Søknadsfristen på våren har hovedprioritet. Søknader som kommer inn om høsten, blir prioritert etter hvor mye midler som er igjen etter søknad 01.04.
- Søknadene blir behandlet etter at søknadsfristen er gått ut.
- Frist for gjennomføring av tiltak blir normalt sett til 3 år. Fristen kan forlenges med inntil 2 år.
- Kommunen gjør enkeltvedtak i hver søknad. Vedtaket kan påklages etter forvaltningsloven.
- Informasjon fra Landbruksdirektoratet og søknadsskjema finner du her [Tilskudd til spesielle miljøtiltak i jordbruket \(SMIL\) - Landbruksdirektoratet](#)